

Adalékok Varga Csaba írásához.

Csehül **Jan Kollár**, szlovákul **Ján Kollár** (szül.: 29. Juli 1793,, Mosócon (Mošovce, Szlovákia); †: 24. Január 1852., Bécsben) az egyik legjelentősebb szlovák lírikus és egyben történész és nyelvész a korai XIX. században, aki legtöbbet viszont cseh nyelven írt

A legismertebb szonettje, „A dicsőség lánya”, szlovák népköltészetet és népdalokat gyűjtött Herder, Clemens Brentano és Ludwig Achim von Arnim példái alapján.

Ján Kollár

Itt lakott és halt meg Jan Kollár 1849 – 1852, a bécsi Ungargasse 5. szám alatt, a Beatrixgasse sarkán. (Ebben a házban lakott 1823/24 Ludwig van Beethoven is.)

Emléktáblája Bécsben

1819-től 1849-ig evangélikus lelkész volt a budapesti Deák téri templomban.

Az 1848-as forradalom ideje alatt a szlovák ügyek felelőseként dolgozott a bécsi kormányzatnak Bécsben. 1849 végén *Karol Kuzmány*-nyal együtt kompenzációként a szlovák forradalmi követelések messzemenő elutasítása fejében a Bécsi Egyetemen katedrát kap a szláv archeológia tanszékén. Továbbá kormánytanácsosi rangot a nyelvi és tanügyi területen. Ez volt a hivatása haláláig.

Felismerte a morva és szlovák dialektusokat, próbálta közelíteni a szlovák nyelvet a cseh nyelvhez, és egységesíteni, mint szláv nyelvet. Ugyan akkor az iskolai olvasókönyvei: *Čítanka* (Olvasókönyv, 1825), *Šlabikář* (1826), valamint a *Slávy dcera* (1835) messze voltak a ma használatos szlovák nyelvtől.

A tót népdalok morva és középszlovák kiejtéseit próbálta szembeállítani a saját példáival, így kialakítva az egységes szlovák nyelvet.

A szabadságharcot követően a bécsi szlovákok a Habsburg uralom mellett harcoltak nagyrészt. Ezért a bécsi udvar jutalomból megtette az szlovákiai iskolai oktatás, és az alacsonyabb bíróságok hivatalos nyelvének a Jan Kollár-féle szlovák nyelvet. Jan Kollár kapta felhatalmazás alapján kialakult nyelv, az úgynevezett „ős-szlovák nyelv” (*staroslovenčina*) azonban messzemenően hasonult a cseh nyelvhez. Ez a mesterséges

nyelv ténylegesen 1852.-ig volt hivatalos nyelvként használatban, majd a szlovák nyelvtan (*Martin Hattala*) megjelenésével elhalt, hivatalos státusa 1859-ben szűnt meg.

Ján Kollár szobra Mosócon (Mošovce)

A mottó: híresen, híre, hírt, híren, hires

(*Forrás: Wikipédia – német, fordította: Dr Kollár*)

Érdekes és ellentmondásos figurája a XIX. század tudományának, akinek életét és jelentőségét messzemenően félremagyarázta a kommunista hatalom, csakúgy, mint ahogy kihasználta a Habsburg hatalom is. Kétségtelen tény, hogy nem volt magyarellenes, és nem volt elvakult szlovák nacionalista sem. A pánszláv gondolat a német és osztrák uralom ellen szólt elsősorban, de az is igaz, hogy a bécsi udvar kínálta lehetőséget használta ki az egységes szlovák nyelv kialakítására. Hogy milyen ez a szlovák nyelv, ez a bécsi ráhatásból már kikövetkeztethető. Ugyanúgy, mint a magyar nyelv és kultúra eltiprása, úgy a magyar nyelv ellenében a kitalált szlovák nyelv is a magyarság ellen hatott, az udvar erre is szánta, hogy Petőfi tanítója ezt nem vette észre, az nem feltétlen az ő hibája, hiszen nekünk is kellett százegynéhány év, mire ezekre az összefüggésekre rájöttünk. Lényegében kimondhatjuk I. Ferenc József egyik legelső intézkedése volt, hogy a magyar szabadság iránti követelést a szabadságharc leverését követően azzal is eltiporja, hogy a kitalált tót nyelvet hivatalossá tette Magyarország egy részén. (K.L.)

Életéről és tevékenységéről így ír a protestáns honlap:

A XX. század a különböző európai népek nemzeti öntudatra ébredésének az ideje. Hazánkban, a Kárpát-medencében ez a folyamat az 1848-as események előtti évtizedekben zajlik. Jan Kollár a szlávtság, elsősorban a szlovák nép ébresztője volt. Munkásságát zömmel Pesten valósította meg, hisz harminc tevékeny év kötötte őt Pesthez. A Deák téri evangélikus templom szószéke volt az ő legfontosabb „munkahelye”. Így is nyilatkozott erről: „Engem Pest alakított Kollárrá”.

Turóc megyében, Mosócon (Mošovce) községben született 1793. július 29-én. A pozsonyi teológia elvégzése után Jénában tanult. Jéna döntő jelentőségű volt szláv-szlovák öntudatának alakításában. 1819-ben meghívták a Deák téri szlovák gyülekezet részlelkészének. Deák téri lelkészként alkotta meg irodalmi műveit, amelyek által az európai írók élcsapatába emelkedett. Irodalmi irányára a romantika nyomta rá bélyegét. Fő műve a Dicsőség lánya (Sláv dčera) epikai, azaz elbeszélő lírai költemény. Eposzával a szlovák nép szunnyadó öntudatát, nemzeti önérzetét erősítette. Kollár a szláv népeket egy töről fakadt, egységes népnek látta. Pánszláv volt, de ez a látásmódja a pángermán eszmék ellenében alakult ki. E látásmódjában azonban nem hirdetett gyűlöletet a nem szláv népek ellen. Ama szabadság mellett harcolt, amely minden népnek szabadságot juttat. Harcolt az erőszakos magyarosítás ellen. Hirdette: „Csak akkor lesz béke és nyugalom, igazság és egyetértés, ha minden nemzet szabadon lélegezhet”. Eszméit mély emberség, emberszeretet és a nemzetek szabadságának szelleme hatotta át. verseiben kifejtette, hogy csak az a nép érdemes a szabadságra, amelyik a másik nép szabadságát is értékeli. Az a nép, amelyik csak bilincseket készít a másik nép számára, az maga is rab és szolga. Németországi tanulmányútja során tapasztalta, hogy mekkora területekről tűnt el a szláv nép. Csak a földrajzi nevek emlékeztetnek az egykor volt népekre. A szlávok asszimilálódtak, és németekké váltak. A helyzetet állandó folyamatnak látta. Ilyen légkörben alakult nemzeti öntudata. Hirdette a szláv népek kölcsönös segítségét, a kulturális kapcsolatok kiépítését és elmélyítését.

Saját népe értékeit, a szlovák népdalokat gyűjtötte. Ezzel fölkelte a cseh és a szlovák népdalok iránti érdeklődést.

Petőfi Sándort egy éven át tanította. Konfirmáló lelkésze is ő volt. 1848 őszén, amikor Jellasics fosztogató és gyűjtogató csapatai Pest felé közeledtek, ő is ott dolgozott a sáncok között. 1849-ben Bécsbe került. Ott dolgozott az egyetem szlávvisztikai tanszékén. Eszméinek hirdetésében Bécs egy magasabb pontot jelentett, ahonnan messzebbre hallatszó módon hirdethette eszméit. 1852. január 24-én hunyt el.

(Forrás: Magyar Protestáns Pantheon)

Összeállította:

Dr Kollár Lajos

büntetőjogász

a Kárpáti Harsona

szerkesztőségének tagja

(és Jan Kollár oldalági leszármazottja)